

Sprawozdanie z międzynarodowego sympozjum „The Digital Society Symposium”, Lund (Szwecja), 24–25 kwietnia 2017

Anita Ceglińska

Kwietniowa konferencja w Lund była głównym punktem programu „The Digital Society Week” (23–30 kwietnia 2017), przygotowanego przez Lunds Universitet i Lunds Tekniska Högskola. Był to jeden z tygodni nauki organizowany w ramach obchodów 350. rocznicy powstania Uniwersytetu w Lund. Według szacunkowych danych organizatorów w konferencji uczestniczyło ok. 450 badaczy i przedstawicieli biznesu IT z całego świata. W programie znalazły się prelekcje, debaty i warsztaty przedstawiające różne obszary rozwoju cyfrowego społeczeństwa, takie jak: demokracja i polityka w sieci, cyberaktywizm, cyberbezpieczeństwo, digitalizacja edukacji, telekomunikacja, robotyka, przemysł gier komputerowych, e-sport, media społecznościowe i wiele innych.

Prelekcje „The Digital Society Symposium” podzielono na cztery bloki tematyczne: „Legal and Political Changes in the Digital Society”; „Digital Communication and Media”; „Local Experiences – global challenges”; „Digital Technology – the sky is the limit?”.

Pierwszy blok otworzyła prelekcja *How digital has destroyed democracy — and what we can do to recover it?*, autorstwa prof. Lawrence’a Lessiga z Uniwersytetu w Harvardzie, jednego ze współtwórców Creative Commons. Podczas panelu badacz poruszył kwestię kryzysu demokracji i aktywizmu obywatelskiego w dobie komunikacji cyfrowej. Lessig zwracał uwagę, że twórcy mediów społecznościowych nie są jedynymi winnymi zjawiska *fake news*, „baniak informacyjnych” i radykalizacji debaty

publicznej. Według niego radykalizacja i nasilenie się tendencji populistycznych w sieci to rezultat świadomej ignorancji publiczności, a nie algorytmów Facebooka czy Twittera. W czasach, które umożliwiają każdemu wypowiedzenie się przed nieograniczoną liczebnie publicznością następuje coraz większa fragmentaryzacja opinii, która napędza polaryzację publicznej debaty. Lessig podkreślał, że należy wykreować nowe ramy dyskusji w sieci, zaś szczególnie w czasach wyborów powszechnych zapewniać otwarty dostęp do rzetelnych i weryfikowanych informacji (tu powoływał się na restrykcyjne zasady redakcji artykułów w Wikipedii i dostępu do źródeł w Creative Commons). Wyrażał jednak sceptycyzm dla tworzenia ponadnarodowych organizacji regulacyjnych i kontrolnych.

Prelekcji Lawrence’a Lessiga towarzyszyła sesja Q&A, podczas której poruszano tematy regulacji, wiarygodności źródeł, finansowania kampanii politycznych w sieci i ich transparentności. Jednym z głównych wniosków płynących z tej części sympozjum była potrzeba ukształtowania na nowo standardów warsztatowych i etycznych w redakcjach internetowych i mediach społecznościowych. W epoce przedcyfrowej redaktorzy mieli możliwość weryfikacji treści, odrzucania fałszywych i krzywdzących informacji, a teraz nie jest to już tak oczywiste. Według badacza i dyskutantów należy też przedstawiać proporcjonalnie i sprawiedliwie głosy różnych grup interesu, ale nie faworyzować mniejszości i głosów skrajnych.

W dalszej części pierwszego bloku symposium w krótkich prelekcjach wyniki swoich badań prezentowali akademicy z Lunds Universitet. Stefan Larsson w panelu “Data Society: Social and normative challenges in a data-driven economy” mówił o znaczeniu *Big Data* dla polityki i biznesu. Najnowsze badania na ten temat pokazują, że to nie odpowiadanie na ludzkie potrzeby, ale ich przewidywanie będzie najważniejszym trendem m.in. w *e-commerce*. Dlatego z taką uwagą firmy agregują wszelkie dostępne dane, by kreować trendy i popyt na konkretne produkty. Kolekcjonowanie danych rodzi problemy natury etycznej, ponieważ narusza prywatność i tworzy pole dla manipulacji. Według badań Larssona młodzi internauci poniżej 30 roku życia nie widzą problemu w ujawnianiu swoich danych firmom, co w przyszłości może skutkować licznymi nadużyciami.

Kolejny panel, autorstwa Tiny Askanius, zatytułowany “Rape culture, social media and hashtag feminism” był próbą porównania aktywizmu sieciowego środowisk feministycznych w różnych krajach. Askanius przywoływała liczne przykłady społecznego pozwolenia na seksistowski dyskurs w mediach i polityce (casus Donalda Trumpa) i prób walczyć z „kulturą gwałtu” w internecie. Jej analiza kampanii na Twitterze pokazała, że – niezależnie od szerokości geograficznej i ustroju – aktywistki korzystają z bardzo podobnych metod promocji. Autorka nawiązała również do krytyki slacktywizmu, stwierdzając, że aktywizm feministyczny w internecie nie powinien być postrzegany jako alternatywa dla dotychczasowych działań i zastąpienie realnej aktywności wirtualną, ale jako nowa, komplementarna formuła działania w sferze publicznej.

Panel Pera Runesa „Open innovation and the business of software” poruszał temat rozwoju firm software’owych oraz inicjatyw *open source*, która według badacza ma szansę stać się najbardziej perspektywiczną sferą biznesu IT. *Open source* pozwala skupiać umiejętności opłacanych pracowników, entuzjastów-wolon-

tariuszy oraz akademików. Otwarte innowacje pozwalają zaś na efektywniejsze zarządzanie czasem realizacji projektów oraz zasobów ludzkich, dodatkowe możliwości testowania oraz szybsze opublikowanie kolejnych wersji oprogramowania i aktualizacji na rynek.

Drugi blok „The Digital Society Symposium”, dotyczący mediów i dziennikarstwa w dobie cyfrowej, otworzył panel prof. José Van Dijk z Uniwersytetu w Utrechcie. Badaczka przybliżała temat platformizacji społeczeństwa, podkreślała, że każda sfera ludzkiej aktywności – zakupy, kontakty społeczne, opieka zdrowotna, rozrywka, transport, rynek pracy – staje się zdominowana przez platformy internetowe (głównie mobilne), które organizują nasz czas i generują potrzeby, trendy i wydatki. Van Dijk zwracała uwagę, że kompleks platform znacząco zmienił ekosystem mediów oraz zależności między właścicielami biznesu i użytkownikami, podając za przykład system wynajmu AirBnb. Sama platforma nie posiada własnych hoteli, ale penetruje rynek do takiego stopnia, że wynajem w niektórych miastach, np. Amsterdamie, Nowym Orleanie czy Kopenhadze musiał zostać ograniczony. Podobnie działa Facebook w walce z *fake news* – tak naprawdę to medium oddaje swoją platformę i odpowiedzialność w ręce aktywnych użytkowników i dziennikarzy, nie podejmując ze swojej strony żadnych radykalnych rozwiązań. Van Dijk uważa, że platformizacja społeczeństwa doprowadza do tzw. „datafikacji”, czyli przekształcenia każdej czynności online w pozyskiwanie i późniejsze wykorzystywanie danych. Selekcja i algorytmy aplikacji dają nam pozory wyboru, bo tak naprawdę oferuje nam usługi wyłącznie z własnego obszaru działania. Badaczka podkreślała, że tego zjawiska właściwie nie da się regulować, skoro Facebook nie redaguje informacji, Uber nie ma własnych samochodów, a AirBnb – hoteli. Regulacja krajowa jest właściwie niemożliwa, alternatywą wydaje się polityka *governance*.

Kolejne tematy przedstawiali badacze z Lunds Universitet. Anette Hill oraz Sara Karrholm

przygotowały prelekcje na temat promocji kultury popularnej w sieci. Hill przedstawiła swoje badania na temat aktywizmu środowisk fandomowych i ich wpływu na tradycyjne formy promocji seriali (na przykładzie serialu „Utopia”), Karrholm zaś zaprezentowała wyniki analizy aktywności szwedzkich autorów prozy kryminalnej w mediach społecznościowych.

Medioznawczą część sympozjum zakończyła prelekcja Tobiasa Olssona na temat profesjonalizmu dziennikarstwa w nowych i tradycyjnych mediach w Szwecji. Badania realizowane przez Olssona i współpracowników przedstawiały zmiany w sposobie redagowania treści oraz roli redaktorów jako „bramkarzy” blokujących fałszywe lub mało wartościowe treści przed publikacją w medium. Olsson badał również, które czynności dziennikarstwa online są najważniejsze, najciekawsze i najbardziej frustrujące dla redaktorów. Problemów przysparza weryfikacja i redagowanie *user generated content*, nie tylko z powodu braków warsztatowych autorów, ale i ich wątpliwego przygotowania pod kątem etyki redakcyjnej i weryfikacji źródeł. Ze szwedzkich badań wynikało też, że najbardziej zniechęconą przez dziennikarzy czynnością jest publikacja informacji prasowych nadsyłanych przez firmy, instytucje i agencje PR.

Pierwszy dzień sympozjum zakończyła debata *Will digital destroy democracy?* z udziałem byłego premiera Szwecji Carla Bildta, Lawrence’a Lessiga z Harvard University, Mariny Svensson – badaczki demokracji i aktywizmu sieciowego w Azji oraz Amelii Andersdotter, reprezentantki do Parlamentu Europejskiego z ramienia Partii Piratów. Debata w AF Borgen spotkała się z dużym zainteresowaniem przybyłych na konferencję badaczy, a także mieszkańców Lund, studentów oraz lokalnych mediów (dyskusję transmitował w sieci największy w regionie dziennik „Sydsvenskan”).

Celem spotkania była próba odpowiedzi na pytanie, czy komunikacja polityczna w sieci oraz aktywność obywatelska w mediach spo-

łecznościowych przynoszą więcej szkód czy korzyści demokracji w Szwecji i na świecie. Premier Bild wielokrotnie podkreślał, że na stan demokracji ogromny wpływ mają właściciele platform społecznościowych, jednak nie są oni chętni do współpracy z rządami w celu stworzenia współregulacji debaty publicznej w sieci. Międzynarodowe organizacje, takie jak ICANN, także są bezradne i nieefektywne w tej dyskusji. Svensson przywoływała przykłady Turcji i Chin jako krajów, w których przepływ informacji w internecie jest regulowany i zgodnie z Bildem podkreślała, że daleko posunięta regulacja jest zagrożeniem dla demokracji i wolności wypowiedzi.

Lessig i Andersdotter wdali się w polemikę na temat zakresu polaryzacji opinii publicznej w ich rodzinnych krajach. Według Lessiga amerykańskie społeczeństwo jest bardziej spolaryzowane i podatne na zamykanie się w „bańkach informacyjnych” niż Europejczycy. Demokracji nie pomaga także nasilająca się koncentracja kapitału na rynku telekomunikacyjnym w USA i dominacja sieci Verizon. Dyskutanci ze Szwecji wyszli z hipotezą, że stan debaty publicznej w internecie w Szwecji być może jest lepszy nie dlatego, że rynek telekomunikacyjny jest bardziej różnorodny, ale dlatego, że w krajach nordyckich działa rozwinięta edukacja medialna oraz system samoregulacji mediów.

Nadzieją dla dyskutantów jest budzące się zjawisko nowego zapotrzebowania na jakościowe dziennikarstwo. Lessig twierdzi, że jest to efekt niskich lotów retoryki serwowanej przez Donalda Trumpa i media pokroju Fox News – publiczność szuka alternatywy dla tego rodzaju dziennikarstwa, dlatego tworzą się nowe inicjatywy wzmacniające odpowiedzialność i pluralizm mediów online.

Drugi dzień sympozjum poświęcono dwóm tematom: rozwojowi mediów cyfrowych w Azji oraz rozwojowi technologii komunikacyjnych i ich wpływowi na nasze codzienne życie. Panel otwarcia przygotował prof. Hu Yong z Uniwersytetu w Pekinie. Badacz przedstawił, jak wy-

gląda ekosystem nowych mediów w Chinach kształtowany przez ścierające się ze sobą prawa wolnego rynku i interesy ośrodka władzy. Yong pokazał różne przykłady technologii cyfrowych wykorzystywanych w Chinach, które znacząco wyprzedzają europejskie realia. Podczas gdy w Azji płatności mobilne są codziennością i nikogo nie dziwi płacenie smartfonem za owoce na lokalnym bazarze, w Europie nadal byłoby to zjawisko niespotykane. Podobnie jest z mediami społecznościowymi, które w Chinach mają 700 mln użytkowników. W światowym top 10 *social mediów* znajdują się trzy platformy z Chin będące w rękach tej samej sieci, które łącznie mają większy zasięg od Facebooka. Yong przybliżył także wyniki badań na temat internetowego aktywizmu w Chinach oraz tzw. *50 cent armies* rozprzestrzeniających treści propagandowe narzucane przez władze.

Kolejny badacz, Sven Carlsson z Lunds Techniska Högskola, zaprezentował międzynarodowy projekt z obszaru opieki zdrowotnej realizowany przez uczelnię w najuboższych krajach Afryki, m.in. w Malawi. Zespół Carlssona opracował aplikację mobilną, która pozwala na tworzenie załączków cyfrowej bazy danych o pacjentach i historii chorób w ich rodzinach i plecionach. Dzięki formularzom online w aplikacji wywiad medyczny jest szybszy, dokładniejszy i możliwy do archiwizacji i porównywania z tendencjami w innych regionach.

Symposium zakończył blok tematyczny „Digital Technology – the Sky is the Limit” poświęcony technologicznym aspektom cyfrowego społeczeństwa. Główną prelegentką tej części konferencji była prof. Danica Kragić z Kungliga Tekniska Högskolan w Sztokholmie. Jej prezentacja *Man and Machine – the Challenge of Collaboration* dotyczyła rozwoju sztucznej inteligencji oraz jej wpływu na nasze codzienne życie. Badaczka zaprezentowała, jak wygląda obecny stan badań nad AI, w jakich obszarach codziennego życia ta technologia jest coraz częściej wykorzystywana i jakie wyzwania techno-

logiczne i etyczne stawia przed twórcami rozwiązań AI dla masowych użytkowników.

Dwudniowe wydarzenie „The Digital Society Symposium” pokazało, że analiza rozwoju cyfrowych technologii jest kompletna dopiero wówczas, gdy poza aspektami czysto technologicznymi weźmiemy pod lupę również kwestie społeczne, polityczne, etyczne, legislacyjne, a na temat spojrzymy nie tylko jako informatyk, ale także medioznawca, politolog czy antropolog kultury. Warto jednak dodać, że konferencja była tylko jednym z punktów bogatego programu „Digital Society Week” przygotowanego przez badaczy z Uniwersytetu i Politechniki w Lund. Przez cały tydzień na terenie kampusów odbywały się warsztaty dla studentów na temat technologii mobilnych, robotyki, systemów nawigujących, e-medycyny, e-sportu, ale także aspektów kulturowych, społecznych i politycznych. W programie znalazło się także miejsce pokazów filmów dokumentalnych oraz otwartego dla mieszkańców Lund koncertu muzyki ze znanych gier komputerowych w wykonaniu orkiestry symfonicznej i chóru akademickiego. W ten sposób autorzy konferencji chcieli pokazać, w jak wielu obszarach cyfrowe technologie wpływają na naszą codzienną rzeczywistość.

Pozostaje wyrażać nadzieję, że tydzień społeczeństwa cyfrowego w Lund stanie się wydarzeniem cyklicznym, które dzięki swojemu międzynarodowemu i interdyscyplinarnemu charakterowi wpisze się na stałe w kalendarz konferencji medioznawczych i technologicznych w Szwecji.

* * *

Wszystkie prelekcje, sesje Q&A oraz debaty były transmitowane na żywo na kanale YouTube Lunds Universitet, materiały wideo oraz prezentacje prelegentów z Lunds Universitet można znaleźć pod adresem www.lth.se/lu350/digital-society-symposium/ oraz na kanale YouTube uczelni: www.youtube.com/channel/UCIzc0kTQRpk7z1CmPnAJzpw